

the educational environment of primary school

Key words: folk pedagogy, the concept of a new Ukrainian school, ethno genesis, means of ethno genesis, native language, folklore.

УДК 378.4:37.011.3-051:81'243(477)

Шпілька Є. С.
студентка IV курсу спеціальності «Філологія*(англійська)»

Бакош В. С.
студентка III курсу, спеціальності «СОАМЗЛ»

Гаранко В. І.
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

СУЧАСНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВНЗ УКРАЇНИ

У статті аспектно розглянуто базові елементи системи підготовки вчителів іноземної мови, яка передбачає здобуття студентами теоретичних спеціалізованих знань, формування необхідних практичних умінь і навичок. Розкрито роль розподілу навчального навантаження з практичного курсу іноземної мови у процесі опанування іноземної мови.

Ключові слова: професійна підготовка вчителів іноземної мови, теоретичні спеціалізовані знання, формування необхідних практичних умінь і навичок.

У багатьох країнах світу система професійної підготовки вчителів іноземних мов суттєво відрізняється. Проте, бажання уніфікувати набуте задля досягнення спільної мети – забезпечення доступу до якісної освіти всіх бажаючих – веде до реформування систем освіти та підготовки педагогів зокрема. Проведені у різних країнах і системах освіти дослідження свідчать про те, що в рамках шкільного навчання вчителі мають найбільший вплив з точки зору успішності учнів і якості отриманих ними знань, особливо це стосується учнів з неблагополучних сімей[8].

Стратегічні цілі реформування системи освіти вчителя іноземних мов лише частково відображаються в нормативно-правовому полі України, зокрема, Указі Президента України «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013 р.); Законі України «Про вищу освіту», Цільовій

комплексній програмі «Вчитель»[7] та ін.

Питанню професійної підготовки вчителів іноземних мов у ВНЗ України присвячені роботи багатьох вітчизняних дослідників: В.В. Баркасі (формування професійної компетентності), О.Б. Бігич (визначення провідних тенденцій сучасної професійної підготовки вчителя іноземної мови), Н.Ф. Бориско (вивчення теоретичних основ покращення мовної міжкультурної підготовки вчителя іноземних мов), С.Ю. Ніколаєвої (розробка загальних кваліфікаційних вимоги до теоретичної та практичної підготовки фахівців іншомовної освіти), С.В. Хмельковської (розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів іноземних мов) тощо. Недостатньо дослідженим питанням залишається впровадження реформ у загально-педагогічну підготовку майбутніх учителів іноземної мови у вищих навчальних закладах України. Метою нашої статті є висвітлення сучасного стану професійної підготовки вчителів іноземних мов у ВНЗ України.

Система підготовки вчителів іноземних мов в Україні функціонує понад півстоліття. До початку 1930-х рр. в Українській РСР взагалі не існувало навчальних закладів, які здійснювали підготовку вчителів іноземних мов для школи. Перші такі навчальні заклади, зокрема, Київський і Харківський інститути лінгвістичної освіти, були організовані на початку 1930-х рр. [5, с.19-21]. У 1937 р. для розширення і поліпшення підготовки вчителів іноземних мов при Київському й Одеському університетах були організовані річні факультети, а також запроваджені спеціальні семінари для додаткового факультативного вивчення іноземних мов студентами IV-V курсів університетів і III-IV курсів педагогічних інститутів. Особам, які закінчили семінари, надавалося право викладати іноземну мову у V-VII класах середньої школи [3, с.13-14]. Цей досвід ми розглядаємо як зародження практичної підготовки вчителів іноземної мови. Для підготовки вчителів іноземної мови у перші повоєнні роки були створені інститути іноземних мов у містах Києві і Дніпропетровську, відкриті факультети іноземних мов ще в семи інститутах. Проте вони не змогли задовольнити зростаючу потребу школи у фахівцях цього профілю [5, с.128].

Як бачимо, історія педагогічних спеціальностей неоднозначною. Проте, незважаючи на всі труднощі й недоліки, підготовка вчителів іноземної мови в Україні не лише не припиняється, а й розширюється. У зв'язку з підвищеним попитом на висококваліфікованих учителів іноземної мови, який виник із часу здобуття Україною незалежності, у багатьох педагогічних вищих навчальних закладах були розширені факультети іноземних мов, була відновлена або розпочата підготовка майбутніх учителів

іноземної мови.

Сучасна система підготовки вчителів іноземної мови в Україні забезпечується 13 класичними, 19 педагогічними, 3 гуманітарними університетами, 2 інститутами, 23 педагогічними коледжами та 18 педучилищами (всього 78). Класичні й педагогічні університети та інститути готують спеціалістів для викладання іноземної мови у закладах дошкільної, загальної середньої та професійно-технічної освіти, зокрема за поєднаними спеціальностями. [1, с.37-42].

Система підготовки вчителів іноземної мови передбачає здобуття студентами теоретичних спеціалізованих знань, формування необхідних практичних умінь і навичок [6, с.19-23].

До її змісту входять:

1) фундаментальні навчальні дисципліни спеціальності (вступ до мовознавства, загальне мовознавство, латинська мова, історія мови, зарубіжна література);

2) навчальні дисципліни фахового спрямування (практика усного та писемного мовлення, практична і теоретична граматики, практична і теоретична фонетика, лексикологія, країнознавство тощо);

3) навчальні дисципліни з методики викладання іноземної мови (методика викладання іноземної мови, методика позакласної роботи з іноземної мови тощо) [3, с.82-84].

Фахові дисципліни засвоюються впродовж усього терміну навчання з дотриманням принципу структурно-логічної послідовності. Близько 70 % усього часу, відведеного на фахову підготовку, припадає на її мовну складову. Мовна підготовка реалізується на всіх курсах і готує студентів до діяльності в професійно-трудовій і соціально-культурній сферах, що є основними в спілкуванні вчителя іноземної мови. Здійснюється вона шляхом реалізації комунікативного, виховного, загальноосвітнього, розвиваючого і лінгвометодичного аспектів, які забезпечують досягнення комплексної мети навчання у процесі практичного оволодіння іноземною мовою [3, с.84-88].

Велику роль у процесі опанування іноземної мови відіграє розподіл навчального навантаження з практичного курсу іноземної мови (ПКІМ). Загальновідомо, що на початковому етапі на вивчення мови повинно виділятися більше часу [2].

Проте в деяких навчальних закладах не враховують цієї дидактичної закономірності, виділяючи на ПКІМ мізерну кількість годин у перші роки навчання (див. табл. 1). Важливу роль у мовній підготовці відіграють дисципліни теоретичного циклу.

Основна мета теоретичної підготовки вчителів іноземних мов – сформувати у майбутнього вчителя систему наукових знань

про будову іноземної мови та певні професійно-лінгвістичні вміння, як от [4]:

- уміння користуватися знаннями з етимології під час семантизації слів;
- уміння грамотно пояснити нормативні правила вимови;
- уміння порівнювати будову різних мов, виявляти їх подібні і відмінні риси, прогнозувати на підставі порівняння випадки міжмовної інтерференції і позитивного переносу тощо [4, с.165].

Таблиця 1

Розподіл навчального навантаження з практичного курсу іноземної мови

Курс	Семестр	Ніжинський ДУ		Чернігівський ДПУ		Глухівський ДПУ		Сумський ДПУ		Мукачівський ДУ	
		Кількість годин	Форма контролю	Кількість годин	Форма контролю	Кількість годин	Форма контролю	Кількість годин	Форма контролю	Кількість годин	Форма контролю
I	I	136	залік	162	екзамен	26	–	132	залік	132	екзамен
	II	152	екзамен	162	екзамен	84	–	133	екзамен	132	екзамен
II	III	144	залік	170	залік	94	екзамен	99	залік	94	екзамен
	IV	144	екзамен	180	екзамен	84	–	99	екзамен	84	екзамен
III	V	144	залік	136	залік	76	залік	99	залік	76	екзамен
	VI	56	екзамен	128	екзамен	56	–	99	екзамен	56	екзамен
IV	VII	55	залік	96	залік	140	екзамен	84	залік	96	екзамен
	VIII	45	екзамен	84	екзамен	74	–	88	екзамен	74	екзамен
Магістр	IX	75	екзамен	102	екзамен	56	залік	57	залік	75	екзамен
	X-XI	420	–	400	–	410	екзамен	457	екзамен	450	екзамен
Усього		1370	–	1554	–	1100	–	1342	–	1270	

Методична підготовка майбутнього вчителя іноземної мови реалізується з III–по XI семестри. Вона включає обов'язкові курси і курси за вибором, які передбачають як теоретичну (лекції), так і практичну (практичні заняття) підготовку. Аналізуючи зміст методичної складової, необхідно підкреслити, що студенти всіх спеціальностей оволодівають базовими курсами з методики викладання іноземної мови в приблизно однаковому обсязі, а також мають можливість поглибити свої знання, вміння й навички

в цій галузі за допомогою вузько спрямованих курсів (наприклад, «Новітні технології навчання іноземних мов», «Методика навчання іноземних мов у початковій школі», «Позакласна робота з іноземної мови»).

Практична підготовка педагогічних спеціальностей є органічною складовою частиною професійного становлення майбутнього вчителя іноземної мови. Вона здійснюється через систему педагогічних практик. Зміст практики на перших трьох курсах і частково на IV курсі для студентів усіх згаданих спеціальностей співпадає – це ознайомлювальна практика в школі без відриву від навчання (I курс), психолого-педагогічна навчальна практика (II курс) і виховна практика в оздоровчому таборі (III курс) тощо[5]. Що ж стосується практики власне зі спеціальності іноземна мова, то бакалавр, який опанує її, проходить її упродовж 6 тижнів на IV курсі (навчально-виховна практика). Студент-практикант під керівництвом методиста і вчителя працює над завданнями з педагогіки і психології, виконує обов'язки класного керівника та здійснює навчальний процес з іноземної мови на початковому і середньому ступенях навчання. При цьому оцінюються десять уроків і позакласний захід зі спеціальності. Велику роль у процесі якісної гуманітарної, фундаментальної і професійної підготовки майбутніх фахівців відіграє науково-дослідна діяльність студентів, яка включає, зокрема, виконання курсової роботи з фаху першої спеціальності та з однієї із психолого-педагогічних дисциплін (вікова та педагогічна психологія, педагогіка, основи педагогічної майстерності) або з методики викладання (на вибір).

Проведений порівняльний аналіз допоміг визначити місце практичних та теоретичних дисциплін у системі підготовки майбутніх учителів іноземних мов різних вузів. Виявлені певні відмінності базуються на автономності та індивідуальності всіх вищих шкіл України. Проте, сучасний обсяг навчальних годин і дисциплін, види педагогічних практик у цій системі, в цілому, мало відрізняються. Слід відмітити, що аналізом нормативних матеріалів виявлено велику вагу педагогічної практики, яка складається з теоретичного розуміння важливих елементів навчального процесу та поєднання психолого-педагогічних знань отриманих на заняттях у вузі та саморефлексії шкільного досвіду. Перспективи подальших розвідок у даному напрямі вбачаємо у дослідженні питання стандартизації професійної підготовки учителів іноземних мов задля зведення освітньо-кваліфікаційних програм підготовки до єдиних норм у всіх вузах України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Деркач С. Особливості навчальних програм для підготовки майбутніх учителів англійської мови у ВНЗ Польщі та України / Світлана Деркач // Порівняльно-педагогічні студії. – 2014. – №1. – С. 37–42 .
2. Вольфовська Т. Комуникативна компетентність молоді як одна з передумов досягнення життєвої мети / Т. Вольфовська // Шлях освіти. – 2001. – №3. – С. 13–16.
3. Маркова А. К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя / А. К. Маркова // Советская педагогика. – 1990. – №8. – С. 82–88.
4. Маркова А. К. Формирование мотивации учения: книга для учителя / А. К. Маркова. – М. : Просвещение, 1990. – 190 с.
5. Місечко О. Є. Формування системи професійної підготовки вчителя іноземної мови у педагогічних навчальних закладах України (1900–1964 рр.) [Електронний ресурс]. – Житомир. – 2011. – Режим доступу: <http://mydisser.com/ua/catalog/view/238/246/18968.html>. – Назва з екрана.
6. Ничкало Н.Г. Дослідження з проблем педагогіки і психології вищої школи / Н. Г. Ничкало // Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспектива розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – К., 1996. – С.19-23.
7. Тезікова С. В. Стандарт вищої освіти : освітньо-професійна програма підготовки бакалавра за спеціальністю 6.010103 «Педагогіка і методика середньої освіти, іноземна мова», напряму підготовки 6.020303 «Філологія (мова і література із зазначенням мови)» / С. В. Тезікова. – К. : МОН України, 2009. – 154 с.
8. Teacher Policy Development Guide [Електронний ресурс] // UNESCO. – 2015. – Режим доступу: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/>. – Назва з екрана.

The article deals with the basic elements of the system foreign language teachers training which are considered in an aspect which has involved obtaining the theoretical specialized knowledge by students, formation of the necessary practical skills and abilities. The role of distribution of educational hours from the practical course of foreign language in the process of mastering a foreign language is revealed.

Key words: professional training of foreign language teachers, theoretical specialized knowledge, formation of necessary practical skills and abilities.